

מחילת יוסף לאחיו על חטא המכירה

להם, וממילא נשאר העוון בתוקפו וממילא נענשו במיתה קשה וחמורה.

וזה משום שרבינו בחיי בסוף פרשת מקץ מאריך אריכות גדולה בדברי הקבלה האלו, שכותב שם שמה שאמר להם יוסף ואתם עלו בשלום אל אביכם זה רמז לעשרה הרוגי מלכות אשר עלו לשלום אל אביהם שבשמים אחר שנתלכנו ונצרפו מחטאו של יוסף, והוא מאריך שם אריכות נפלאה לבאר ענין זה והוא מביא את הפרקי היכלות ששם מתואר כל ענין עליית רבי ישמעאל למרומים להודיע אם באמת נגזרה גזירה עליהם, ואנו מכירים את זה מהפיוט שאנו אומרים ביוה"כ, ורב"ח מזכיר את זה גם בפרשת וישב [לז-כח] וגם בריש פרשת זה"ב [לג-ו], הרי שזה בכל מקום אצלו, וא"כ לפי קבלתו הקשר בין שני הענינים הוא ברור ונאמן, ולכן הוקשה לו בפירוש פרשה זו מדוע היה עונש עליהם אם היה מחילה, וע"ז הוא מיישב שלא היה מחילה. אבל רב"ח לא מיישב מדוע באמת לא מחל להם יוסף, וכי רצה יוסף שיענשו, והלא אפילו אי נימא דלא כמש"כ האוה"ח, אבל זה ברור שיוסף אמר להם להדיא [פעמיים] שהם לא עשו כלום לרעה והכל בא מהשמים, וא"כ מה שייך שלא ימחול להם, ומדוע שיעשה כן. וגם הלא בודאי הוא מחויב למחול [כל שהיה ברור לו שלא יחזרו ויחטאו] וכמו שנפסק ברמב"ם ובשו"ע שאסור להיות אכזרי ומצוה למחול אם החוטא מבקש בריצנות שימחל לו, וא"כ איך אפשר שיוסף לא מחל להם. וגם לעיקר הוכחת רבינו בחיי שדמצינו שנענשו בהכרח שלא קבלו מחילה, הנה באמת י"ל דלכאורה זה לא מוכרח כלל, שאפילו אם מחל להם עדיין שייך שיענשו בדיני שמים, וכמו שכתב באוה"ח [כלי להביא את רב"ח] "אפשר שלצד שבני נח אין הדבר תלוי במחילתם כי יחטא אדם לחברו כמו שתאמר גזלו ומחל הנגזל אינו פטור הגולן ממיתה, או אפילו ישראל אם גנב ישראל ומכרו אין ביד הגנב לפטור לגנב ממות", ומשמע שביאר שאפילו אם מחל להם מ"מ הם חייבים מיתה משום שחטאו בין אדם למקום וממילא עדיין הם חייבים עונש, ובודאי דברי האוה"ח לא יתכנו בדברי רב"ח, שהרי הוא גופא הביא את מאמר חז"ל שא"א להתכפר בלי קבלת מחילה ורק שיוסף לא מחל אבל בודאי אילו מחל היה מהני טובא, ואילו לדעת האוה"ח אפילו אי מחל מ"מ שייך שיענשו. אלא שלשון האוה"ח שאומר "טעם שלא מחל להם" לא מובן, דהא כל דבריו הוא שאף שמחל מ"מ לא מהני, וצ"ע בדעתו. וגם תמוה דאם מחל א"כ מדוע באמת לא נתקבלה תשובה השבטים.

והנה יש להדגיש שמלבד רבינו בחיי [ואוה"ח הנ"ל] שכאמור מסמיך דבריו על הקבלה, לא מצינו בראשונים שיפרשו את המקרא בענין זה שיוסף לא מחל לאחיו, וגם הרמב"ן שרב"ח תמיד מעתיק את דעתו לא אמר שום דבר אפילו קרוב לזה, וגם יש להוכיח מכמה וכמה מקורות בחז"ל שהם סברו להדיא להיפך, ונעתיק כמה מהם לשלמות הענין, הרי שיש הרבה מקורות שבודאי לא ס"ל ממש"כ רב"ח, ובודאי לדידהו מחל להם יוסף,

ויחי תשפ"ד שלום רב – לע"נ ר' יוסף גדליהו ב"ר שלמה בן ציון גאלדגראבעץ, שהשבוץ חל היאצ"ט הרביעי, תנצב"ה.

דבריו הידועים של רבינו בחיי שיוסף לא מחל לאחיו על מה שעשו לו הם ענין שרבים דשו בהם, וצריך לעיין בזה מכמה זוויות ראייה, להבין כוונתו, ובעיקר לדעת אם דבריו מוסכמים לדעת שאר המפרשים, ומה הפועל יוצא מזה, והאם יש בזה חילוקים לדינא, ונתחיל בציטוט דבריו הקדושים.

דברי רב"ח סובבים על הפסוקים האחרונים בפרשת ויחי שבדרך חזרה מקבורת יעקב חששו האחים שיוסף סבל אותם כל זמן שהיה יעקב בחיים, אבל עכשיו שמת בודאי הוא הוא ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אותו, ולכן שלחו את בני בלהה [לדעת רש"י] לומר שקודם מותו צוה יעקב שיבקשו מיוסף מחילה אנא שא נא את פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמלוך ועתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך, הרי להדיא שבקשו מחילה ממנו, והפסוק אומר שיוסף בכה כאשר שמע את זה ולא ענה כלום, ואז באו שאר האחים, ויוסף דבר על לבם ואמר להם שלא ידאגו והוא יכלכל אותם, ואף שהם חשבו עליו רעה אלקים חשבה לטובה [ויוסף כבר אמר להם את כל זה מיד כשגילה עצמו בפרשת ויגש], והרי מכל זה מבואר שלא היה ליוסף שום טענות אליהם, ובכלל לא סבר שהיה כאן משהו רע שהוא צריך למחול להם, ולכן באמת לא מצינו לשון מחילה בתשובתו, אף שבבקשתם הם אומרים להדיא אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם גו' ועתה שא נא לפשע גו', הרי שמזכירים את החטא והפשע שלשה פעמים, ומבקשים מחילה שלשה פעמים, אבל מצד השקפתו של יוסף הרי אין כאן מקום למחילה כי בכלל לא אירע כאן שום דבר הטעון מחילה, ולכן לא אמר יוסף לשון מחילה, ואדרבה הוא אמר שאין כאן על מה לבקש, כך היה נראה מפשטות המקרא. וכן משמע מדברי אוה"ח שפירש תשובתו של יוסף שדימה את זה למי שמתכוין להשקות את חברו כוס מות, ובטעות השקהו כוס יין, שאינו מתחייב כלום, והרי הם פטורים וזכאים גם בדיני שמים, הרי שמצדו של יוסף הם לא עשו כלום הדורש מחילה.

אבל רבינו בחיי הקשה את זה לקושיא מדוע לא מזכיר הכתוב שהוא אכן מחל להם, מדוע לא מצינו תיבה זו בתורה, ומחמת קושיא זו הוא מעלה שהוא אכן לא מחל להם, ומכיון שארז"ל שאין יוהכ"פ מכפר ואינו נמחל לעולם עד שירצה את חברו, א"כ הם מתו בלי מחילה "ועל כן הוצרך הענש להיות כמוס וחתום להפקד אחר זמן בענין עשרה הרוגי מלכות". והנה ברור לי שבעיקרון לא הוקשה לרב"ח מדוע לא הזכיר הכתוב לשון מחילה, כי את קושיא זו אפשר ליישב בקל כמש"כ או כמש"כ האוה"ח, אבל עיקר הקושי שהיה לרב"ח הוא משום שהוא מגדולי המקובלים, ואצל המקובלים היה בקבלה שעונש הריגתם של עשרה הרוגי מלכות הוא בגין חטא מכירת יוסף, וא"כ זה באמת קשה, מדוע הוצרכו ליהרג עשרה הרוגי מלכות אם היתה מחילה, ומזה הוכיח שמכיון שנהרגו עשרה הרוגי מלכות בהכרח שלא היה כאן מחילה, כלומר להדיא יוסף לא מחל

סודם לאדם זר וא"כ בהכרח ששלחו את אחד מהשבטים שכבר ידע מהסיפור, אבל צ"ע כי בתי"ב ובירושלמי כתוב ששלחו את בלהה עצמה, והיא הרי לכאורה לא ידעה מכל הסיפור עד הנה, וצ"ע בכ"ז.
2. מדרש שוחר טוב: ומה אחי יוסף שמחל להם יוסף וכו', ובספר חסידים:

1. רש"י כתב שצוו את בני בלהה משום שהיו רגילין אצלו שנאמר והוא נער את בני בלהה, ופלא גדול הלא גם כתוב 'ואת בני זלפה', וא"כ מנ"ל לרש"י ששלחו את בני בלהה, וצ"ע, בפרט כי לא ידוע לי מקורו של רש"י לעיקר דבריו אלו. ועיין בגו"א שפירש שלא מסתבר שיגלו את

וא"כ לדידהו אין שום שייכות בין חטא מכירת יוסף לעשרה הרוגי מלכות, וע"ז חולק רב"ח על פי הקבלה.

והנה מובא בשם הגריש"א ז"ל שיש להוכיח מסוגית הגמ' ביומא כדעת רב"ח שלא מחל יוסף לאחיו, שהגמ' מוכיחה שאין לבקש מחילה יותר מג' פעמים ממה שהאחים בקשו שלשה פעמים מחילה "אנא שא נא ועתה שא נא", שכל "נא" זה בקשת מחילה, ואי נימא שיוסף מחל א"כ מה הראיה שאין לבקש יותר משלשה, דאולי בקשו רק שלשה משום שיוסף מחל, אבל בעלמא אי לא מחל הנפגע אפשר שיש לבקש עוד, ובע"כ שיוסף לא מחל, עכת"ד. אבל לע"ד אין זו הוכחה, דראית הגמ' היא מלשון הבקשה של האחים שמתחלה לא בקשו אלא ג' פעמים, שהרי אמרו "אנא שא נא ועתה שא נא" הכל בפעם אחת, והם לא ידעו אז כלל אם יוסף ימחול או לא אבל החליטו שיותר מג"פ לא יבקשו, ובהכרח שא"צ לשאול יותר מג"פ בין אם מחל ובין אם לא מחל, וזה ברור לע"ד.

גם יש שרצו להוציא הלכה למעשה מדברי רב"ח שכאילו בעינן שהנפגע יוציא מפיו לשון מחילה ואם לא אמר תיבה זו להדיא [או חילופה] שוב לא מהניא מחילתו אף שאמר לו שהכל בסדר אצלו, אבל דא בורכא, דאין כוונת רב"ח שיוסף לא התבטא בלשון מחילה, אלא כוונתו שמשום איזה סיבה לא מחל להם ולכן לא התבטא כך, אבל הלשון של מחילה גופא אין בזה שום עיכוב אפילו לדעת רב"ח כל שמוחל לו למעשה, וזה ברור.

ונמצא שיש קושיות על שני הצדדים, דאי נימא שמחל להם א"כ תמוה מדוע נענשו, הרי יוה"כ מכפר אם ריצה את חבריו, וזה הוכחת רב"ח, אבל לא ביאר מדוע לא ימחל להם, הרי אלקים חשבה לטובה, ואיך שייך שיתאכזר יוסף עליהם?

והנה יש להקשות עוד דמדוע הוצרכו לבקש מחילה בכלל, הלא מה שעשו האחים היה משום שחשבוהו ליוסף לרודף, דהא לפי דעתם הם קיימו בזה הבא להרגך השכם להורגו, שהרי הם ראו שיוסף מוציא דיבה עליהם, והם ראו שיעקב למד עמו תורת שם ועבר ולא למד אתם, ולפי דעתם יוסף מתכוון להוציאם מכלל ישראל כמו שעשה אברהם עם ישמעאל ויצחק עם עשו, ולכן היה מותר להם לעשות מה שעשו, והרי הם היו ב"ד, וכאשר ב"ד שוקל בדין ופוסק את ההלכה, כך היא ההלכה, והרי אנו רואים שישבו וחזרו ושקלו בדינו ולאחר שראו שאפשר להם למוכרו לעבד ולא להורגו הרי שינו את פסק הדין, והיינו שהעיקר אצלם היה שיוסף לא יוכל להזיק להם, וזה הסבר הרבה מפרשים לכל שיטת האחים שבטי קה. ועיי' בספורנו שביאר שזה באמת תשובת יוסף לאחיו, שאין לכם לבקש מחילה משום שחשבתם אותי כרודף.

והנה באמת מוכרחים לומר כן מעיקר הדין, שהרי אי נימא שחטאו בדין של גונב איש ומכרו שיש ע"ז חיוב מיתה, וכמו שהאשימו הרומאים את עשרת הרוגי מלכות, א"כ תימה מדוע באמת לא נענשו השבטים עצמם בעונש זה, והרי מזה גופא ששום דבר לא אירע לשבטים לגבי הדין של גונב איש ומכרו שהרי הם לא הומתו, בהכרח שמצד הדין לא טעו בזה משום שזה היה מותר להם, וא"כ מה שייך לומר שהם עצמם פטורים, ואילו אלף שנה לאחר מותם נפקד החטא הזה בעשרה הרוגי מלכות, ומה בכלל השייכות של עשרה הרוגי מלכות לשבטים, והם עצמם תמהו ע"ז וקבלו תשובה שמימות אבותיכם

לא היה ככם, אבל זה לא מסביר מדוע אתם תשאו את עון אבותיכם, ונמצא שאף לפי הקבלה שהיה כאן משהו שצריך מחילה לא מוכן ממ"נ, דאם היה צריך מחילה ולא קיבלו מחילה א"כ השבטים עצמם היו צריכים להענש, ואם לא היה כאן עבירה א"כ מדוע הוצרכו לבקש מחילה, וכאשר לא קיבלו מחילה מדוע נענשו עשרה הרוגי מלכות, והדברים סתומים.

ועוד קשה, דכל ענין הקשר של חטא מכירת יוסף לעשרה הרוגי מלכות הוא דבר שלא מצינו בש"ס כלל וכלל, ובכלל לא מצינו עשרה הרוגי מלכות בש"ס אבל נזכר שהרומאים הרגו את התנאים האלה בשנות השעבוד, שהרי מוזכר מיתתו של ר"ע בגמ' ברכות, ומיתתו של רבי חנינא בן תרדיון בגמ' ע"ז, וכן מצינו שהוציא להורג את רשב"ג ואת רבי ישמעאל, הרי שכל הסיפורים האלו מצינו בספריית חז"ל באופן פרטי, ובאמת הם אירעו בתקופת זמן של 150 שנה, שהרי כל אלו לא חיו באותה תקופה, ורק בפנימיות הדבר, מצד הקבלה יש ע"ז פירוש קבלי, שכל ההריגות האלו שלמראית עין היו על חטאים פרטיים של כל אחד, אבל בהשקפה השמימית, הנגלית לנו ע"י הקבלה, יש קו אחד שמושך את כולם לאותה סיבה, שהכל מתגלגל בעבור חטא מכירת יוסף, אבל זה לא מתבאר בש"ס שלנו כלל!

ואדרבה מהש"ס שלנו יש פנימיות שמשמע מזה שמיתת עשרה הרוגי מלכות אירע כתוצאה מהחרם המפורסם כנגד ר"א לאחר שסירב להכנע לדעת הרוב והב"ק צידדה כמותו, אבל חכמי הדור פסקו שתורה לאו בשמים היא ונידו את ר"א, ומחמת חרם זה כל הרבצת התורה של ר"א שהיה בור סיד שאינו מאבד טיפה ועיקר מוסר הקבלה של ריב"ז שקיבל מהלל הזקן רם איבוד התורה בקנה מדה עצום, ולדעת ר"א זה היה טענה עליהם ואולי גרם את הריגתם הטראגית של חכמי התורה, וכדמשמע בסנהדרין דף ס"ח ע"א, שביום שנפטר ר"א מן העולם, וע"ש היה, באו תלמידי ר"א ורבי עקיבא גדול הדור בראשותם ללמוד תורה מפיו של ר"א, ור"א הקפיד עליהם ושאלם מדוע לא באתם עד עכשיו, ומחמת שנתביישו בזה ענו לו שלא היה להם פנאי, ואז אמר ר"א "תמיה אני אם ימותו מיתת עצמן", כלומר שלא ימותו כמיתת שאר אנשים על מטתם אלא יהרגו [במיתה משונה], ור"ע שאל אותו שלי מהו, כלומר במה תהא מיתתו, ואמר לו ר"א "שלך קשה משלהן", ופירש"י שמכיון שלבו פתוח כאולם ואילו שימשני היית לומד תורה הרבה, ואמנם רק לאחר שנפטר ר"א מן העולם, אז בכה ר"ע ואמר "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני לרצותך", כלומר יש לי הרבה שאלות ואין למי לשאול, הרי שהבינו כל ת"ח שבדור את גודל האבידה שגרמה מחלוקת זו בישראל, אבל לדאבונינו לא עמדו על זה אלא לאחר מיתתו של ר"א. ועכ"פ מצינו בגמ' שר"ע וחביריו, שחלק מהם היו מעשרה הרוגי מלכות, לא זכו למות כדרך כל האדם מיתת עצמן, אלא נהרגו בחרב, ור"ע שעליו הקפיד ר"א במיוחד, נהרג באופן קשה ביותר מכולם [ועיי' גם פסחים דף ס"ט ע"א שעוד קודם לכן הקפיד ר"א על ר"ע שהקשה עליו קושיא מק"ו של שטות ואמר לו ר"א "בשחיטה תהיה מיתתך", עיי"ש].

אלא שא"כ ג"ז גופא תמוה מדוע שייסבלו החכמים מחמת זה, הלא מה שעשו עשו לגמרי לש"ש בכדי שלא ירכו

מחלוקת בישראל, וכן העיד ר"ג על עצמו שבשעת הנידוי הוא לא היה בביהמ"ד אבל היה בספינה וחיוו היו בסכנה ועמד והתפלל שלא עשה כן לכבודו או לכבוד בית אבא אלא לש"ש, וא"כ מדוע באמת הקפיד ר"א כ"כ עליהם עד שמן השמים מתו במיתה משונה של שחיטה, והדברים סתומים.

אבל ביאור הדבר, כי הענין עצמו תמוה, דאיך שייך שר"א יעמוד על דעתו בתקיפות גדולה כזו, כי הלא גם הוא ידע את ההלכה שאחרי רבים להטות, ותורה לאו בשמים היא, וגם הוא ידע שהכרעת הב"ק אינה מעלה ואינה מורידה, וא"כ איך עמד ר"א על דעתו עד כדי כך שהכריח את חבריו להבדל ממנו!

אבל מצינו שחז"ל עצמם עמדו על הקושי בזה, אבל לא בבבלי בב"מ שם אלא בירושלמי מו"ק פ"ג הל"א, שהקשו: ולית ר' אליעזר ידע שאחרי רבים להטות, ומתריץ הירושלמי לא הקפיד אלא ע"י ששרפו טהרותיו בפניו. ופירש הקרבן עדה, כיון ששרפו טהרותיו בפניו חשב ר"א שמעשיהם שלא לש"ש רק להכעיסו, שהיה להם לחוש לכבודו ולשרפם שלא בפניו, לכך לא חשש למנין הרבים שלהם, עכ"ל. ומבואר דעתו שר"א פסל אותם מלהיות דיינים, כלומר דודאי גם הוא ידע והסכים עם הדין שאחרי רבים להטות, אבל אין זה אלא אצל דיינים, אבל מכיון שלפי דעתו הם עשו שלא לש"ש מכיון שציערו אותו ע"י ששרפו טהרותיו בפניו, ואע"פ שמן הסתם גם הוא הבין שעושים כן לש"ש שלא תרבה מחלוקת בישראל ולמען קביעת ההלכה שתורה לאו בשמים היא, אבל לדעתו היה פסול בהתנהגותם, דאף דעצם השריפה היתה כדין, אבל לא היו צריכים לשרוף את הטהרות בפניו, וא"כ היה כאן חסרון במדת דרך ארץ, ונפסלו להיות דיינים, וממילא אין צריך לחוש לרוב דעתם.³

ויש להסביר את זה לפי מה שלמדנו מגילה דף כ"ה ע"ב: מעשה באדם אחד שהיה קורא למעלה מר"א (ביחזקאל): הודע את ירושלים ואת תעבותיה, א"ל עד שאתה בודק בתועבות ירושלים צא ובודק בתועבות אמך, בדקו אחרי ומצאו בו שמן פסול. וכתב ע"ז הריטב"א שם וז"ל: מה שכעס ר"א על אותו שהפטיר בהודע את ירושלים אע"ג דהוה עביד כרבנן, לפי שבמקומו של ר"א היה לו לזוהר לשאול את פיו במה יפטיר, ומי שאינו חולק כבוד לחכמים פסול יש בו, ולפיכך בדקו אחרי ונמצא בו פסול עכ"ל, הרי שזה שיטת רבי אליעזר.

ולכן מוצאים אנחנו באבות פ"ב מ"י: רבי אליעזר אומר יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך, והיינו שזה יסוד עיקרי במשנת ר"א, ואין זה דברי מוסר בעלמא, אלא שמי שמזלזל בכבוד חברו, מאבד הזכות שתיקבע הלכה כמותו, ואינו נחשב בדעת הרוב.

וזה מורכב היטב עם מה ששנינו בברכות דף כ"ח ע"ב: ת"ר כשחלה ר"א נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו לו רבינו למדנו ארחות חיים ונזכה בהן לחיי עוה"ב, א"ל הזהרו בכבוד חבריכם, הרי לנו שזהו הארחות חיים של ר"א, שא"ל לזכות לחיי עוה"ב – לישיב בישיבה של מעלה וללמוד תורה מפי הגבורה – אא"כ הוא מאלו שבעוד בחיים חיותו היה מהנהגים בכבוד חברו.

ואפשר שמטעם זה הוקשה הדבר כ"כ לר"א כאשר יצתה כת ששית מבית המדרש כאשר היה יושב ודורש בתורה, ונזרק מפיו הכינוי "בעלי מארה" (ביצה דף ט"ו ע"ב), ופירש"י שהיה בית המדרש מתרוקן מאד וגנאי הדבר וקשה בעיניו עכ"ל, ואף שהיו רעבים ורצו לקיים מצות שמחת יו"ט, אבל במשנת ר"א זה חסרון בדרך ארץ, ואם נפסל מלהיות דיין משום זה, בודאי שנפסל להיות תלמיד הראוי לקבל מסורת התורה משום חסרון זה, דלדעתו זה עיקר העיקרים, ושוב אינם ראויים שתימסר תורה על ידן, והם בעלי מארה.

ויוצא לפמשנ"ת שאילו היו החכמים חולקים על ר"א כפי שיטתם אבל לא היו שורפים טהרותיו בפניו אפשר שהיה ר"א מתפייס והיה מכניע את דעתו לדעת הרוב לפי הדין שאחרי רבים להטות, ואף שהכריעו מהשמים כדבריו, אבל היה מבטל את דעתו לדעת התורה של רוב חכמי הדור, ואילו היה כן היתה הלכה נפסקת כדעתו בכל מקום, וכדמצינו בנדה דף ז' ע"ב שכל זמן שחי ר"א הכריעו החכמים בכל דבר שלא כדעתו, שחששו שאם יעשו כמותו בשאר הלכות יקבעו הלכה כמותו גם בטהרות ואי אפשר יהיה למחות בהם משום כבודו של ר"א, אבל לאחר פטירתו של ר"א אז אמר ר"י שהלכה כמותו, משום שכל דבריו הם הלכה למשה מסיני ששמע מפי השמועה, שהיה בור סיד כו', והרי לך כח המחלוקת. ואף שמחלוקת זו היתה לשם שמים מ"מ היא גרמה שכחת התורה בישראל עד שרבתה המחלוקת בדברי תורה, דאילו היו מקבלין תורה מפי ר"א שהיה בור סיד שאינו מאבד טפה ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבותיו לעולם, הלא אז היתה התורה כולה נמסרת לנו כפי ששמעה מרבו ריב"ז, שקיבל מהלל, שקיבל משמעיה ואבטליון ולמעלה בקודש עד שמעון הצדיק שקיבל מאנשי כנסת הגדולה שקיבלו מהנביאים שקיבלו ממשה שקיבל מסיני וכפי מסורת התורה המסורה לנו במסכת אבות, אבל מכיון שנפגע ר"א מהתנהגותם, ולא נתפייס עד סוף ימיו, ונשאר בנידוי עד לאחר מותו, ממילא רבתה שכחת התורה בישראל, והיה זה בכיה לדורות.

ולפי זה נראה לשלב את דברי הגמ' דידן עם דברי בעלי המדרש ובעלי הקבלה שקישרו מחלוקת יוסף ואחיו למיתת עשרה הרוגי מלכות, כי באמת ההלכה היתה כפי האחים שהם הרוב, אחרי רבים להטות, ובשביל זה הם באמת לא הוצרכו לבקש מחילה, אבל הטענה עליהם היתה שלא הסתפקו בביצוע גזר הדין של מיתה או מכירה לעבד, אלא גם הוסיפו לצער את יוסף, ולדעת המקובלים [הובא בספר שפתי כהן על התורה] הם הוסיפו לצערו שלא כפי הדין עשרה פעמים – כאשר שיסו בו את הכלבים, והפשיטו אותו ערום, והשליכו אותו לבור, ומכרוהו לישמעאלים, ולמדינים, ולסוחרים, והפליאו בו את מכותיהם, ומכרוהו למצרים, וגרמו לו שיסתכסך עם אשת פוטיפר, והושלך משום זה לבית הסוהר – הרי שעל זה בודאי הוה להם לפייס את יוסף ולבקש ממנו מחילה כמו שכתב רבינו בחיי, ובודאי הקפיד יוסף על זה, כי אף שאפשר שהוא רודף אבל לא מגיע לו יסורי נפש והגוף, ולכן כאשר התנאים האלה שהיו במדרגת חסידות

3. וקצת יש לדמות ענין זה למה שמצינו בסנהדרין דף ל"ג ע"א דטעה בדבר משנה חוזר, ולכאורה הא קיי"ל שאפילו אומר לך על שמאל ימין ועל ימין שהוא שמאל שאעפ"כ נצטוינו לשמוע אליו ולא לסור מזה, ולדעת הרמב"ן בפרשת שופטים שם דין זה נאמר אפילו אם ברור לנו שהדין טעה אעפ"כ צייתה התורה לשמוע אליו עיי"ש, וא"כ מדוע כשטעה בדבר משנה חוזר. אבל הביאור הוא שמכיון שהוא טועה בדבר משנה שוב אינו דיין, שמתברר מתוך חסרון ידיעתו שהוא עם הארץ, ואם הוא עם הארץ שוב אינו דיין, ואם אינו דיין שוב אין לו כח הכרעת הדין, ואין כאן מצות שמיעת לדבריו, ודו"ק.

שבטי קה על אותו החטא ממילא נתבעו הם ע"ז, כי זה הראה שחטא זה עדיין מרקד ביניהם, וזה הכל נכלל בתור השנאת חנם של דור בית שני ולאחד מסיבות החורבן.

ואפשר נמי דהא בהשקפת חז"ל [יומא דף ט' ע"ב] חורבן בית שני נגרם מחטא שנאת חנם, ובודאי העיקר היה השנאה בין הבריונים ובין הת"ח מנהיגי הדור, אבל לפמש"כ היה כאן איזה קפידא מצדו של ר"א נגד גדולי הת"ח שבדור, ולפי מדרגתם זו זה נחשב כשנאת חנם, כלומר שר"א הרגיש ששריפת הטהרות בפניו זה נעשה בחנם, שלא היו צריכים לעשות כן וזה רק הגביר את השנאה כלפיו, ומכיון שהקפיד ע"ז נגרם הריגתן של עשרה הרוגי מלכות, ונמצא שכל זה הוא חלק מהחטא הכללי של חורבן בית שני.

וקדושה כשבטי ק-ה נכשלו בחטא זה עד שהקפיד ר"א הגדול על שציערוהו חבריו ושרפו טהרותיו בפניו ולא פייסהו על זה, חזר ונפקד חטאם של אחי יוסף ונענשו בתור עשרה הרוגי מלכות, ונמצא שהדברים משלימים זה את זה.

ונמצא שבקשת המחילה לדעת רב"ח לא היתה על עצם המכירה, דזה אפשר שבאמת לא הוצרכו לשאול מחילה עליו, וזה באמת מה שענה להם יוסף שעיקר המכירה היא לא כלום משום שאף שאתם חשבתם לרעה אבל אלקים חשבה לטובה, ומכיון שאתם אחזתם מדין רודף ממילא זה שגגה לכם ואין לכם על מה לבקש מחילה, אבל עכ"פ על הבזיון ועל הצער שלא הייתם צריכים לעשות אפלו לפי שיטתכם, ע"ז באמת לא ביקשו מחילה ולא מחל להם יוסף, או עכ"פ לא מצינו לשון מחילה ע"ז, ולכן נשאר איזה טענה עליהם, וכאשר חזרו התנאים שהם המשך